

Debreceni Egyetem

Informatikai Kar

Digitális könyvtárak a nagyvilágban

Témavezető:

Iszály György Barna

Készítette:

Mónus Noémi Erika

informatikus - könyvtáros

Debrecen

2010

Plágium - Nyilatkozat

Szakedolgozat készítésére vonatkozó szabályok betartásáról nyilatkozat

Alulírott Mónus Noémi Erika (Neptun kód: VMJVPJ) jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy a

Digitális könyvtárak a nagyvilágban

című szakedolgozat/diplomamunka

(a továbbiakban: dolgozat) önálló munkám, a dolgozat készítése során betartottam a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szabályait, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.

Kijelentem továbbá, hogy a dolgozat készítése során az önálló munka kitétel tekintetében a konzulens, illetve a feladatot kiadó oktatót nem tévesztettem meg.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Debreceni Egyetem megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárást indíthat.

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Mónus Noémi Erika

hallgató

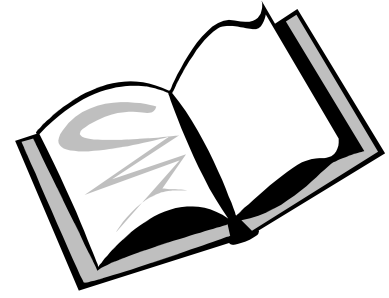
Debrecen, 2010. április 28.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	1
I. Bevezetés	3
1. Fogalmak	3
2. Rövid történeti áttekintés	5
3. A különböző könyvtárak sajátosságai.....	8
3.1. Az elektronikus és virtuális könyvtárak jellemzői:.....	8
3.2. A digitális könyvtárak jellemzői:.....	8
4. Szerzői jog	9
II. Magyarországi digitális könyvtárak.....	11
1. Országos Széchényi Könyvtár	11
1.1. MEK.....	11
1.2. LIBINFO.....	12
1.3. EPA	13
1.4. Bibliotheca Corvinana	14
1.5. Az OSZKDK.....	15
2. Az EISZ	16
3. Neumann - ház	19
3.1. Szolgáltatások, projektek:.....	20
3.1.1. Aktuális projektek:.....	20
3.1.2. Lezárult projektek	22
III. Külföldi digitális könyvtárak	26
1. Az Amerikai Egyesült Államok.....	26
1.1. A Kongresszusi Könyvtár Nemzeti Digitális Könyvtár Történeti Gyűjteménye programja	26
1.2. America's library	27
1.3. Exhibitions	28
1.4. Thomas.....	28
1.5. Veterans History Project.....	28
1.6. Global Gateway	29

1.7.	World Digital Library (WDL).....	31
1.8.	California Digital Library (CDL).....	31
2.	Egyesült Királyság.....	33
2.1.	The British Library (BL).....	33
2.2.	British Library Images Online	33
2.3.	British Library Direct.....	34
2.4.	British History Online.....	34
3.	Németország	35
3.1.	Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG)	35
3.2.	Deutsche Nationalbibliothek.....	37
3.3.	Deutsche Digitale Bibliothek.....	37
IV.	Világméretű kezdeményezések.....	38
1.	CEEOL: Közép és Kelet Európai Online Könyvtár	38
2.	The European Library	38
3.	Google Books	39
4.	Korábban említett, országokat átölelő programok.....	40
V.	Összegzés – Mit hoz a jövő?.....	41
VI.	Irodalom.....	42
VII.	Ábrajegyzék	44

A digitális könyvtárak

I. Bevezetés

Sokan úgy gondolják, hogy a könyvtárak – nevükből eredően – kizárólag könyveket tartalmaznak. Valamikor ez így is volt, bár kéziratokat nagyon régtől fogva találunk a nagyobb könyvtárak anyagaiban. Ahogy azonban egyre-másra keletkeztek az új és még újabb dokumentumtípusok, úgy a könyvtárak ezeket is szükségszerűen gyűjteni kezdték. Először jöttek a folyóiratok és napilapok, majd a hanglemezek. Ezeket követte a videó és a zenei CD. Ma a könyvtárak jelentős része gyűjti a számítógépes adathordozókon megjelent dokumentumokat és az elektronikus dokumentumokat is.

1. Fogalmak

A digitális vagy elektronikus könyvtár? Mi a különbség? A mindennapi szóhasználatban gyakran teljesen összemosódik e két kifejezés, pedig mindennap találkozhatunk a két fogalommal.

Először is fontosnak tartom, hogy a különböző elnevezésekkel tisztában legyünk. Nem árt tájékozódnunk arról, hogy az egyes fogalmak pontosan mit takarnak, hogy mikor beszélünk virtuális könyvtárakról és mikor digitális könyvtárakról. Általában azzal a definícióval találkozhatunk, hogy az elektronikus könyvtár „olyan intézmény vagy részleg, amely a hagyományos könyvtári tevékenységeket (beszerzés, katalogizálás, kölcsönzés, tájékoztatás stb.), jellemzően számítógépes támogatással, elektronikus dokumentumokat (is) használva végzi”.¹

„Virtuális könyvtárnak olyan azonosítók rendezett gyűjteményét célszerű nevezni, amelyek másutt tárolt és hálózaton elérhető dokumentumokat jelölnek és tesznek elérhetővé”.² A virtuális könyvtár szinonimájaként sokszor használjuk az elektronikus könyvtár kifejezést. Egy másik megközelítésből nézve az „elektronikus könyvtár fogalmát annak az állapotnak a leírására használjuk, amelyben a dokumentumokat elektronikus

¹ Drótos László (szerk): Elektronikus könyvtári értelmező szótár. 1997.

<http://mek.niif.hu/00000/00079/html/e.htm#electronic%20library>

² A virtuális könyvtár: <http://www.tankonyvtar.hu/konyvtartudomany/virtualis-elektronikus-080906-33>

formában tárolják, nem pedig papíron vagy egyéb, helyhez kötött médiumon. Elektronikus dokumentumok egészéről vagy egyes részeiről az olvasó kényelme érdekében papírmásolat készíthető. Az elektronikus könyvtár lényege azonban az, hogy a dokumentumokat elektronikus (vagy egyéb, géppel olvasható) formában tárolják, s így is használhatóak.”³

A digitális könyvtárak olyan szervezeti egységek, melyek egy meghatározott közösség (közösségek) számára eszközöket nyújtanak digitális dokumentumok azonnali, egyszerű és gyors eléréséhez. „Az eszközökhöz tartozik, a szakosodott személyzet, amely kiválasztja, strukturálja, intellektuális hozzáférésre felkínálja, interpretálja, terjeszti mindezen gyűjteményeket, melyeknek integritását megőrzi, és hozzáférhetőségét a jövőben is biztosítja.”⁴

Tehát elektronikus könyvtárak a számítógépek könyvtári alkalmazását jelentik, a virtuális könyvtárak pedig azoknak a rekordoknak a rendezett összessége, melyek a másutt tárolt, de a hálózaton elérhető műveket jelölik. A digitális könyvtárak gyűjtik, rendszerezik és megőrzik a digitális vagy digitalizált dokumentumokat.

Digitális vagy digitalizált dokumentum? Mind a két dokumentum típus elektronikus formátumú. A fő különbség azonban az, hogy a digitalizált könyvek már korábban léteztek valamilyen nyomtatott formában, míg a digitálisak már így jöttek létre. Meg kell említenem a kiadói file-okat is. Ezek „olyan elektronikusan kódolt dokumentumok, melyek létrehozásában azonban a majdani nyomtatott változat játszik meghatározó szerepet. Nehéz eldönteni, vajon a digitális objektumot vagy inkább az ennek nyomán előállított nyomtatottat tekintjük az archiválás alapjának. Előbbi esetben (a nyomdai kódok értelmezésének nem-ismeretében) lemondunk a dokumentum 'valódi' képéről, utóbbiban nyugodt szívvel vethetjük alá szisztematizáló átírásnak a digitális objektumot.”⁵

---

³ Buckland, M.: A könyvtári szolgáltatások újratervezése. Budapest: OSZK, 1998. 52. p.

⁴ Waters, D. J.: What are digital libraries? CLIR Issues, no. 4. July-August 1998.

<http://www.clir.org/pubs/issues/issues04.html>

⁵ Golden Dániel, TóthTünde, Turi László: Virtuális örökkévalóság: objektumok a digitális könyvtárban In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 45.évf. 1998. 8/9. sz. 299-314.p.

A digitalizálás nem más, mint hagyományos adathordozón lévő információ számítógépre vitele. Segédeszköze pedig a szkennerek. „A digitalizálás menetét ... nem a szkennerek sebessége határozza meg, hanem a digitalizált iratok visszakereshetőségét biztosító adatbázis építése, ami — az iratok szkennelésre történő előkészítésével, majd az eredeti állapot visszaállításával együtt — rendkívül munka- és ezáltal időigényes feladat. ... A könyvszkennerek a mikrofilm felvételező elvéhez hasonlóan működnek, azaz felülről vagy oldalról történő megvilágítással, a fent elhelyezett kamerával történik a felvételezés. Az iratot, könyvet közvetlen mechanikus hatás nem éri.”⁶ A könyvtárakban levő dokumentumok általában különböző formátumokban léteznek attól függően, hogy milyen a dokumentum jellege és hogyan kívánják felhasználni. A legegyszerűbb és legelterjedtebb formátumok a következők: HTML, XML, RTF, PDF, PostScript. Kép esetén: JPEG, hang, illetve videó esetén pedig MP3, illetve MPEG.

2. Rövid történeti áttekintés

Az írás elterjedése előtt a szöveg az elhangzás helyéhez is idejéhez volt kötve. Az írás (és ezalatt a kézírás értem) elterjedését követően már nem volt pillanathoz kötve, de még mindig lassan terjedt az információ, és olykor hibásan is - hiszen a másolók gyakran ejthettek hibákat. A nyomtatás feltalálásával lehetővé vált, hogy ugyanaz a szöveg, dokumentum több, nagyobb - akár milliós nagyságrendű - mennyiségben, példányban, egyidejűleg, vagy akár sok évvel később is megjelenjen, és az olvasók rendelkezésére álljon. És most elérkeztünk az úgynevezett digitális korszakba, amikor a szövegek mellé megjelennek a képek, a hangok, a mozgóképek. A számítástechnika megjelenésével egyre inkább teret hódítanak az elektronikus kiadványok a piacon és a könyvtárakban is. Nagyon népszerűek, és gyorsan terjednek. Balla Ildikó felmérése szerint, "az elektronikus folyóiratoké a jövő", és ezért is olyan népszerűek.⁷ A digitális könyvtárak pedig már nem az olvasást állítják a középpontba, hanem sokkal inkább nagyobb hangsúlyt helyeznek az információhoz való hozzáférésre.

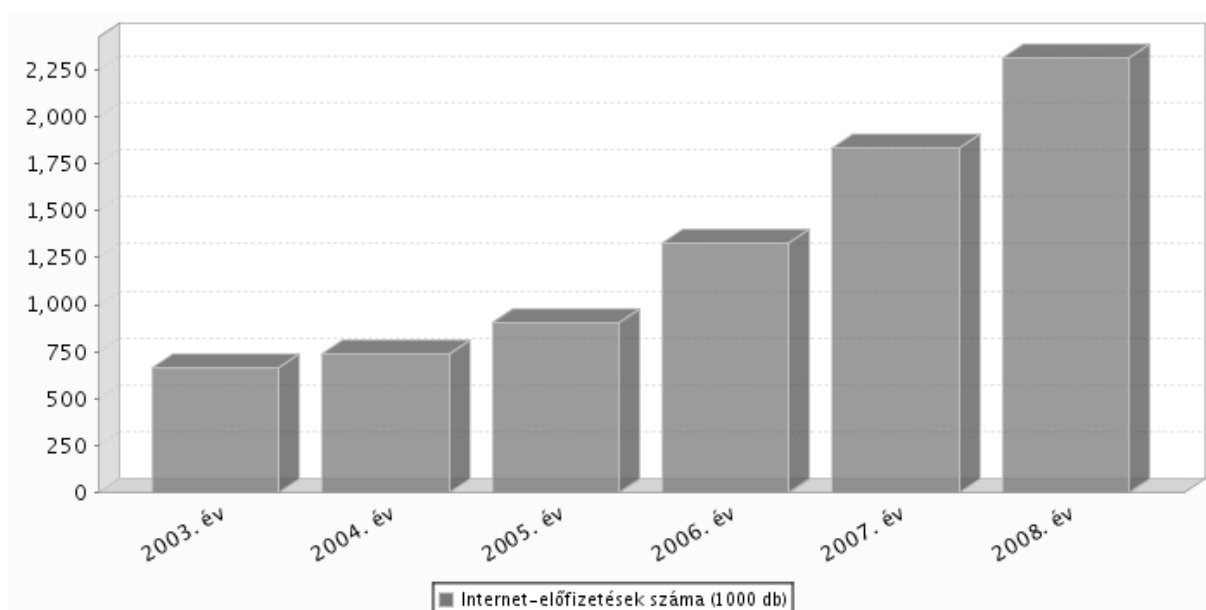
⁶ Haraszti Viktor: Digitalizálás a gyakorlatban <http://www.natarch.hu/szemle/20024/haraszti.htm>

⁷ Balla Ildikó: Hagyományos és elektronikus periodikumok elfogadottsága - egy könyvtáros szemével. In: Könyv és könyvtár, 27. évf. 2005. 423-438. p.

Magyarországi helyzet:

Hazánk korán betársult az számítógép és Internet - használók körébe. A Szegedi Egyetem Könyvtárában már 1975-ben elkezdtek építeni az első magyar adatbázist. Az Országos Széchényi Könyvtár pedig már 1976-tól számítógéppel készíti a Magyar Nemzeti Bibliográfiát. Magyarországon az első online adatbázisok megjelenése a 80-as évek végére tehető, és az első digitalizált mű a 90-es évek elején látta meg a napvilágot a hálózaton. Majd a könyvtárak is csatlakoztak az optikai adathordozók kiadásához. Legelőször a PRESSDOK jelent meg az Országgyűlési Könyvtár kiadásában, 1993-ban. Majd ezt követte a Nemzeti Periodika Adatbázis, melyet 1993-tól folyamatosan építi az OSZK,⁸ majd a Magyar Nemzeti Bibliográfiát '94-től.⁹

A következő diagramon láthatjuk az internet-előfizetők számát 2003 és 2009 között, Magyarországon. Észrevehető, hogy 2005-ig stagnál az előfizetők száma, ezt követően pedig folyamatosan növekszik napjainkig. Mára már eléri a 3 milliót is. Az internethasználat gyors növekedését főként a gyerekek és a fiatalok internethasználata okozza.¹⁰

1. ábra: Internet-előfizetők száma (ezer főben)¹¹

⁸ Országos Széchényi Könyvtár

⁹ Tószegi Zsuzsanna: A hazai digitális könyvtárak szerepe a kulturális örökség digitalizálásában és hozzáférhetővé tételében. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 49.évf. 2002. 4. sz. 143-148.p.

¹⁰ Forrás: http://www.standard-team.hu/userfiles/image/standi_cikk_1.jpg

¹¹ Forrás: Központi Statisztikai Hivatal: <http://statinfo.ksh.hu/Stainfo/DisplayChart?filename=jfreechart-56099.png>

A nemzetközi viszonylathoz képest azonban nagy a lemaradásunk, és nem csupán az USA-hoz viszonyítva, de az Európai unió tagállamainak átlagához, és néhány szomszédos országhoz képest is.¹² Hazánkban a lakosság fele sem él az internet adta lehetőségekkel, csupán a lakosság 32%-ának volt internet hozzáférése 2008-ban, míg ez az arány az EU országokban átlagosan 52% körül mozogott. Hollandiában például 80% volt.¹³ 2009 végére szintén megfigyelhetünk növekedést. „A magyar lakosságon belüli internet penetráció permanens emelkedése megnyugtató jelenség ugyan, de a félévenkénti 3 százalékos körüli növekedés nem elég ahhoz, hogy gyors felzárkózást eredményezzen az Európai Unió átlagához, vagy megközelítse az USA és a skandináv államok magas penetrációs értékeit.”¹⁴

---

¹² Internet penetráció 2008 első félév: <http://www.standard-team.hu/internet-penetracio-2008-1.html>

¹³ Tovább nőtt a háztartások internet hozzáférése az EU-ban: <http://www.standard-team.hu/internet-eu.html>

¹⁴ Az NRC 2009 II. féléves gyorsjelentése:

http://www.nrc.hu/hirek/2010/03/16/az_nrc_2_feleves_gyorsjelentese?utm_source=NRC_HIRLEVEL?utm_medium=penetracio2009_2

3. A különböző könyvtárak sajátosságai

3.1. Az elektronikus és virtuális könyvtárak jellemzői:

Az alábbi táblázatból könnyen láthatjuk és megérthetjük az elektronikus és a virtuális könyvtárak közti különbségeket:

Virtuális könyvtár	Elektronikus könyvtár
A dokumentumok gyűjtőhelye.	Katalógus segíti a használatot.
Eredményül a keresett dokumentumok lelőhelyeit adja vissza.	Az eredmény digitalizált dokumentumok.
Hagyományos leírási mód, azonosító adatok jellemzik.	A talált dokumentumokat azonnal el is olvashatjuk, vagy akár le is tölthetjük.
	Az adatok általában tematikusan vannak rendezve.

3.2. A digitális könyvtárak jellemzői:

- Egységes: „A digitális könyvtár több helyen keletkezhet, de végső célként egyetlen egységként lehet majd hozzáférni. Képes adatok hatalmas mennyiségét kezelni: különböző formátumú, különböző forrásból származó szöveget és képeket, digitális hangot és videót, amelyek jelentős tárolókapacitást igényelnek.”¹⁵
- Korlátlan: a dokumentumok használata nincs földrajzilag korlátozva.
- Gyorsaság: könnyen és gyorsan hozzáférhetünk a művekhez. Nem kell a könyvtárakban várakozni a dokumentumokra, illetve az esetlegesen kikölcsönzött könyvek vissza hozatalára. Az elektronikus dokumentumok távolról is

¹⁵ Koltay Tibor - Horváth Péter: Digitális könyvtárak a világban. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 45.évf. 1998. 7. sz. 255-264.p.

használhatóak, egynél több ember is hozzájuk fér egyszerre, és többféle módon használhatóak.

- Az elektronikus dokumentumok példányszáma előre nem meghatározott.
- A dokumentumok változtatás nélkül többször is előállíthatók, nyomtathatók.
- Az elektronikus dokumentumok előállítása olcsó.
- Sokrétű keresés: tematikusan kereshetünk és böngészhetünk is a digitális könyvtárak katalógusaiban, illetve a dokumentumra vonatkozó adatok vagy teljes szövegük alapján visszakereshetők.
- Az egyes dokumentumok általában többféle formátumban is hozzáférhetők, a megfelelő szoftverek segítségével a felhasználó számára értelmezhetővé tehetők.
- Nincs beiratkozási díj, bárki számára elérhető.
- „A szolgáltatások gyorsabbak és hatékonyabbak lehetnek, mint a hagyományos könyvtári technikák alkalmazásával. Ennek oka, hogy a munkafolyamatok egy része automatizálható. A szolgáltatások folyamatosan (24 órán keresztül) elérhetőek, egy jól karbantartott, működő weboldalon keresztül.”¹⁶

4. Szerzői jog

Számos előnye mellett, fontosnak tartom, hogy szót ejtsek a problémákról, hátrányokról is. A digitális könyvtárak folyamatos gondozást igényelnek a műszaki környezet miatt, a szoftvereket is karban kell tartani, és figyelemmel kell kísérni a felhasználók, olvasók igényeit is. Az egyik legfőbb probléma kérdéskörét azonban a szerzői jog alkotja. Az 1999. évi LXXVI. törvénycikk szabályozza a jogvédett információk közzétételét a világhálón. A Szerzői jogi törvény 18.§ (1) és 84/A.§ (1) a.), továbbá az Szerzői jogi törvény 26.§ (8) és 84/A.§ (1) b.) alapján mind a szerzők, mind az adatbázis-előállítók kizárólagos joga, hogy művük, teljesítményük Interneten történő nyilvánossághoz közvetítését engedélyezzék. Tehát a szellemi alkotások elektronikus közzététele engedélyköteles felhasználói cselekménynek minősül. Ezért az elektronikus

---

¹⁶ Koltay Tibor - Ördögné Kovács Mónika: Digitális könyvtári témák a könyvtáros képzésben: a képzés Jászberényben és Szombathelyen. In: Könyvtári Figyelő, 52. évf. 2006. 4. sz. 485-496. p.

művek hamisítása, másolása is sérti a szerzői jogokat, akárcsak a nyomtatott dokumentumok átemelése. A weben azonban lehetetlen lenne ellenőrizni a plágium jogokat. Ezért csak olyan e-könyveket kínálhatnak a digitális könyvtárak az olvasóiknak, melynek szerzői joga elévült (a szerző halálát követően még 70 évig érvényes a szerzői jog), vagy a szerző hozzájárul művének elektronikus publikálásához. A digitális könyvtárakban közzétett anyagokat csak saját céllal lehet használni, másolni, de változtatás nélkül és hivatkozásokkal engedélyezett a felhasználása. Az archiválás céljából készített másolat esetén az Szjt.¹⁷ 40. § alapján a nyilvános könyvtárak számára engedélyezi a könyvtárközi kölcsönzést, de a felhasználók csak a helyszínen olvashatják azokat. Tehát tilos az olvasók számára bármiféle másolatot készíteni az archív dokumentumokról, ugyanis a tartós használatba adáshoz szükséges a szerzők jóváhagyása.

---

¹⁷ Szerzői jogi törvény: <http://www.artisjus.hu/aszerzoijogrol/jogszabalyok.html>

II. Magyarországi digitális könyvtárak

A jelenleg hatályos szerzői jogi törvény szerint a digitális könyvtárak zárt hálózaton keresztül, oktatási, tudományos célzattal továbbíthatják tartalmaikat. Ezt teszik a nagyobb könyvtárak, amelyek helyi hálózatukon rengeteg dokumentumot osztanak meg.

1. Országos Széchényi Könyvtár

Az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) 1802. november 25-én jött létre, amikor gróf Széchényi Ferenc a nemzetnek ajándékozta könyvekből, kéziratokból, metszetekből, térképekből és érmékből álló gyűjteményét.¹⁸ A király¹⁹ november 26-án erősítette meg és 1803. augusztus 20-án adták át a felhasználók számára. A nemzeti könyvtár gyűjtőkörébe tartozik alapítása óta:

- minden Magyarországon megjelent, bármilyen nyelven íródott mű;
- minden magyarul megjelent mű;
- minden nem magyar nyelven és nem Magyarországon, de magyar író vagy közreműködő által írt mű;
- végül minden magyar vonatkozású, nem magyarul és nem Magyarországon megjelent mű.

1.1. MEK

Az OSZK osztálya a MEK, azaz a Magyar Elektronikus Könyvtár, mely néhány önkéntes és egy pár agilis könyvtáros lelkesedésével jött létre 1994-ben. A Könyvtár archívumába olyan magyar, vagy közép-európai vonatkozású nonprofit művek kerülnek, melyek oktatási segédanyagok, különböző szakkönyvek, szépirodalmi művek. Elsősorban szöveges műveket találunk, de térképek és kották is fellelhetőek, valamint elektronikus folyóiratok, újságok. A MEK honlapján fellelhető például Petőfi Sándor összes verse. Majd két évvel a létrehozást követően, 1996-ban megszületett a webes felülete is. Néhány

---

¹⁸ Rockenbauer Zoltán: Az Országos Széchényi Könyvtár alapító okirata. In: Kulturális közlöny, 2000. 18. sz. 698-699. p.

¹⁹ I. Ferenc (1768–1835)

intézmény segítségével 2002-re, négyezerre nőtt az állomány. 1999 óta ad otthont a MEK - nek az OSZK, ahol önálló osztállyá nőtte ki magát a projekt. 2001-ben már kezelői felülettel és az új szerverén jelentkezett a Könyvtár. Ezen érhető el most is, a <http://mek.oszk.hu> - n. Magyarországon elsőként biztosított egyedülálló lehetőséget a fogyatékkal élők számára. 2001-ben készült el, de csupán 2003-tól használható a honlap vakbarát verziója.

2. ábra: A MEK honlapja

A MEK-kel egy időben elkezdődött az Elektronikus Periodika Archivum és Adatbázis építése is.

1.2. LIBINFO

A MEK keretén belül működik egy internetes tájékoztató szolgáltatás, a LIBINFO. Ez a szolgáltatás '99 és '01 között MIT-HOL néven működött. Azzal a céllal indult, hogy a felhasználóknak gyorsabban választ tudjanak adni referenz kérdéseikre. Erre pedig a mai digitális korszakban az internetes felület a legalkalmasabb. 2001 novemberétől pedig

„könyvtárak közötti konzorciummá alakult”.²⁰ A LIBINFO a <http://libinfo.oszk.hu/> honlapon érhető el. A honlapon ki kell tölteni egy űrlapot, amelyen meg kell adni kérdésünket, e-mail címünket. A választ pedig a Válaszok menüpont alatt olvashatjuk. A kérdés megválaszolásáról pedig e-mailben értesítést kapunk. A könyvtárnak nem célja, hogy pótolja a könyvtárak hagyományos tájékoztató szolgálatát, csupán a gyors és mindig elérhető segítség nyújtás a fő szempontja. Emellett fontosnak tarja, hogy bizonyítsa a mai kor számára is a hagyományos könyvtárak fontosságát.

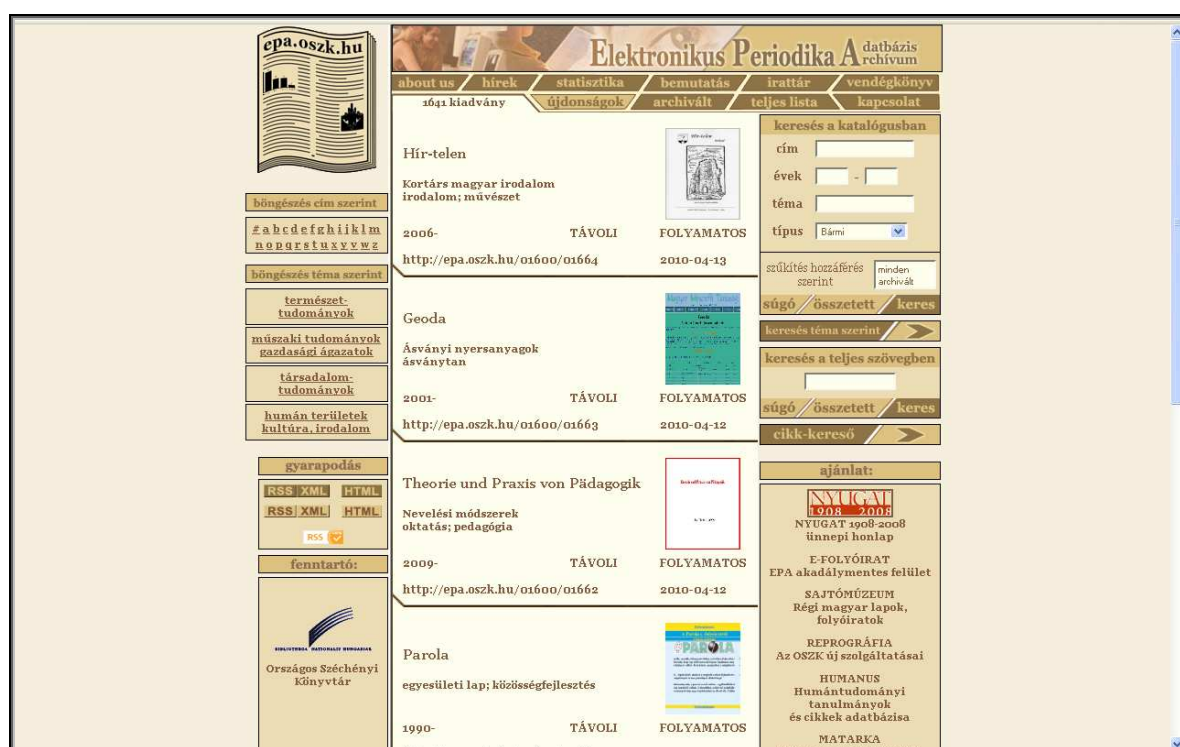
3. ábra: A LIBINFO nyitóoldala

1.3. EPA

A már említett Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis magyar vonatkozású digitális időszaki kiadványok összegyűjtése, nyilvántartása, illetve archiválása, mely a MEK kezdeményezése volt. A szolgáltatás célja, hogy a felhasználók gyorsabban jussanak az e - periodikumokhoz, és egyszerűbben eligazodjanak közöttük. A MEK már a kilencvenes évek közepétől elkezdte a webes időszaki kiadványok gyűjtését. Az Archívum

²⁰ A MEK története: <http://mek.oszk.hu/html/tortenet.html>

létrehozása azonban 2003-ban kezdődött. Azóta folyamatos a fejlesztés, bővítés. Az állomány újabb e - kiadványokkal, valamint a régebbiek újabb számaival bővül. Az elektronikus időszi kiadványokat leíró bibliográfiai adatbázis 2004-ben látta meg a napvilágot. Az adatbázisban több szempontú keresés is megvalósítható. Lehet téma szerint keresni, cím szerint böngészni, cikkekre és a teljes szövegre is keresni, bibliográfiai adatokra is rákereshetünk, valamint jelenleg 54 folyóirat tartalomjegyzékében lehet keresni. Az EPA-t²¹ a világhálón a <http://epa.oszk.hu> -n vagy a <http://www.epa.hu> címen érhetjük el.

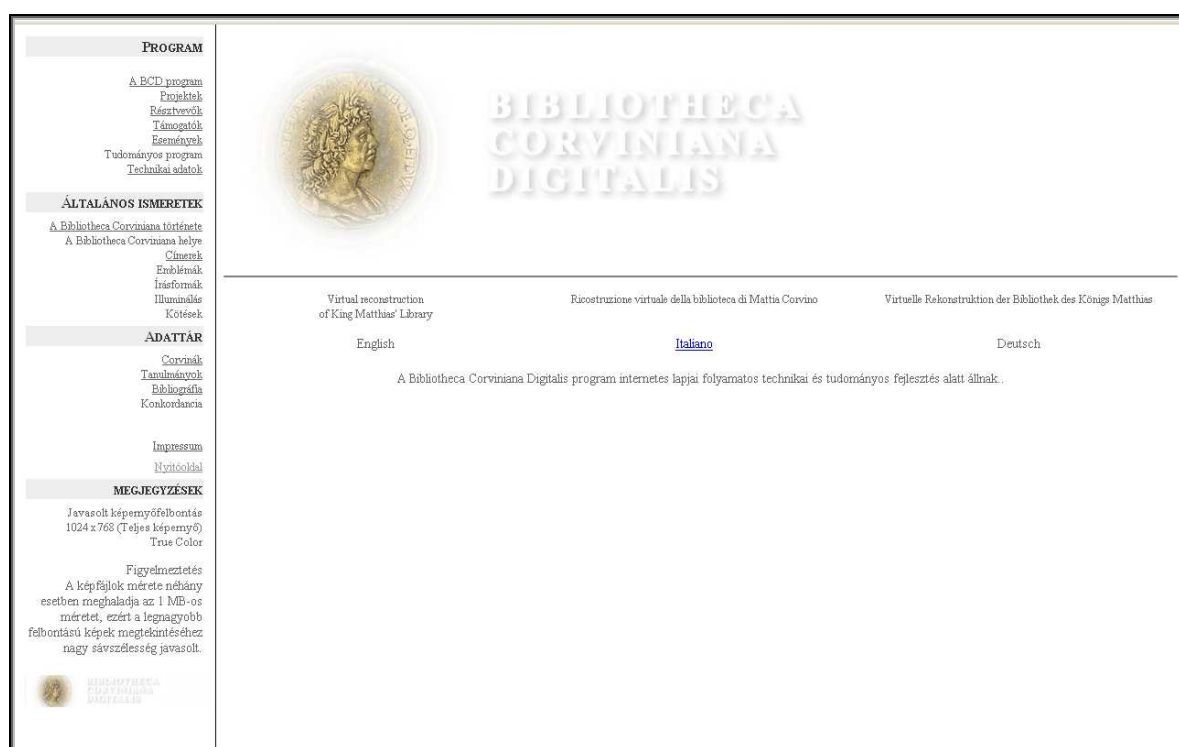
4. ábra: Az EPA nyitólapja

1.4. Bibliotheca Corvinana

Az OSZK másik nagy programja a Bibliotheca Corvinana digitalizálása. A projekt célja, hogy „digitális eszközökkel virtuálisan visszaállítsa Mátyás király egykori könyvtárát, a Bibliotheca Corvinianát, vagy korabeli nevén Bibliotheca Augustát. A virtuális rekonstrukció mellett célul tűzi ki a könyvtár tudományos feldolgozását és az

²¹ Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis

eredmények Internetes publikálását és a könyvtár népszerűsítését. A Bibliotheca Corviniana Digitalis program összefoglaló neve mindazoknak a részprojekteknek, amelyek Mátyás király könyvtárának rekonstrukciójára vagy annak feldolgozására irányulnak”.²² A magyar reneszánsz korszak leghíresebb könyvtára méltán Mátyás király intézménye, az idők folyamán többször is újjá formálódott. A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtárába az első korvina 1830-ban került. Majd 1869-ben újabb négy korvina került a gyűjteménybe, majd 1897-ben, 1905-ben, és 1908-ban is kaptak korvinákat. Összesen 53 korvina található ma hazánkban, ezek közül az OSZK-ban 36. 2003 végére 53 korvinát digitalizáltak, összesen 8200 oldalt. A feldolgozott képeket CD-n archiválják.

5. ábra: A Bibliotheca Corviniana weblapja

1.5. Az OSZKDK

Az OSZKDK az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Könyvtárának rövidítése. Hagyományos nemzeti könyvtári feladatokat lát el, hiszen kötelezpéldányként beszolgáltatott dokumentumok elektronikus változatait szolgáltatja. Számos előnye van

²² Csapodi Csaba: A Corvina Könyvtár története: <http://www.corvina.oszk.hu>

mind az olvasók, mind pedig a kiadók számára. Az olvasók bárhol, bármikor elolvashatják a számukra érdekes, vagy fontos írásokat. A kiadók pedig szállítás – és költségek nélkül, egyszerűn beszolgáltatathatják kötelezpéldányaikat. A könyvtár főként könyveket fogad és tesz elérhetővé. Jelenleg körülbelül 1000 dokumentumból áll az állománya.²³

Többféleképpen is elérhetjük az adott könyveket. Ezek:

- Keresés: Konkrét művek keresése esetén ajánlott.
- Böngészés: Kulcsszavas keresést jelöl.
- Sikerlista: A 10 legtöbbit megtekintett dokumentumok listáját láthatjuk itt.

Egy – egy dokumentum általában több formátumban is elérhető – ez segít az olvasóknak, hogy egyénre szabva tekinthessék meg a talált szövegeket.

Az OSZKDK célja, hogy az OSZK tulajdonában lévő képek, térképek stb. digitális változata is elérhetővé váljon a <http://oszkdk.oszk.hu/> oldalon.

2. Az EISZ²⁴

„Az Elektronikus Információszolgáltatás (EISZ) nemzeti program célja, hogy a felsőoktatás és a tudományos kutatás számára nélkülözhetetlen elektronikus információforrásokat központilag, nemzeti licenc alapján vásárolja meg, melynek eredményeként az eddigieknél lényegesen több információt tud biztosítani. Az EISZ fontos része a felsőoktatási fejlesztési programnak és hazánk euroatlanti integrációjának, mivel jelentősen megnöveli a magyar felsőoktatási intézmények versenyképességét, és egyben elősegíti az információhoz való hozzáférés demokráciájának kiterjesztését is”.²⁵ Az Elektronikus Információ Szolgáltatás az Oktatási Minisztérium programja. 2009-ben megszületett az EISZ Nemzeti Konzorcium.

---

²³ Bíró Szabolcs: Az OSZK digitális könyvtára (OSZKDK). In: Mercurius, 6. évf. 2008. 42-43. p.

²⁴ Elektronikus Információszolgáltatás

²⁵ Elektronikus Információszolgáltatás: <http://eisz.om.hu/main.php?folderID=848>

Az EISZ honlapján az alábbi fő adatbázisok érhetőek el:

- ACM Digital Library
- Akadémiai Elektronikus Könyvtár
- Akadémiai Kiadó Folyóirattár
- Cab Abstracts
- Econlit
- Food Science and Technology Abstracts
- Grove Music Online
- Lecture Notes in Computer Science (1997-2008)
- LRC (Literature Resource Center)
- MathSciNet
- MLA International Bibliography
- Nature folyóirat-gyűjtemény
- PsycINFO
- Reaxys
- Science Direct
- Science Magazine
- Scriptum szótárak
- SpringerLink
- Tesztre készen!
- The Grove Dictionary of Art (Grove Art Online)
- Web of Science
- Zoological Record

Az EISZ rendszerét csak a használatra jogosult intézmények kutatói, oktatói, hallgatói használhatják, de a használathoz regisztrálni kell, mely teljesen ingyenes. A

jogosult intézmények között megtaláljuk a Debreceni Egyetemet is, emellett több felsőoktatási intézményt, egészségügyi intézményt is.

2010-re tervezett adatbázisok:

- ACM Digital Library
- Akadémiai Folyóirat gyűjtemény
- Cab Abstracts
- Econlit
- Food Science and Technology Abstracts (FSTA)
- Grove Art
- Grove Music
- Mathscinet
- MLA-LRC
- Nature
- PsycINFO
- Reaxys
- Science Direct
- Science Magazine
- Springerlink
- Web of Science
- Zoological Record
- Tesztre készen!
- Scriptum szakszótárak

A tervek között szerepel még az Akadémiai szótárcsomag, valamint a JSTOR szolgáltatás is. Az EISZ több honlap címről is elérhető. Ezek:

<http://www.eisz.hu>

<http://eisz.om.hu>

<http://www.om.hu/eisz>

6. ábra: Az EISZ honlapja

3. Neumann - ház

A Neumann – ház - teljes nevén a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ Kht. -, gazdag és igényes forrásanyagot biztosít minden felhasználónak. Célja a digitalizált kulturális örökség összegyűjtése. 1997 októberében alakult meg és ezzel megkezdődött a magyar kulturális kincsek digitalizálása és minél szélesebb körű hozzáférhetővé tétele. További céljai közé tartozik a hagyományos európai kultúra és az új technológiák ötvöződésének elősegítése, illetve, hogy számítógépet úgy mutassa be, mint a kulturálódás eszközét. Az intézmény ezen kívül feladatául kapja még a

hazai, Internetre felvitt dokumentumok kezelését, és a valamilyen szempontból értékes kiadványok megőrzését az utókor számára. Ez azonban hatalmas munkát jelent, hiszen az Internetes állomány állandó bővülése miatt a könyvtár katalógusát folyamatosan frissíteni, fejleszteni kell. Ez a másik legjelentősebb kulturális centrum az Országos Széchényi Könyvtár mellett. A két könyvtár igyekszik szorosan együttműködve dolgozni. A Nemzeti Könyvtár irodalmi műveinek állományát a Neumann - ház rendezi zárláncú hálózattá.²⁶ Komoly szakemberek segítenek a digitális tartalom kiválasztásában, pontosabban abban, hogy melyik kiadás a legmegfelelőbb arra, hogy elektronikus változatban az olvasók elé kerüljön.

3.1. Szolgáltatások, projektek:

3.1.1. Aktuális projektek:

- A NAVA

Teljes nevén Nemzeti Audiovizuális Archívum ötlete már 1999-ben felmerült, de csak 2006.január 1-től érhető el a nyilvánosság számára. Célja a földfelszíni terjesztésű televízió-csatornák (az összes közszolgálati csatorna és a két legnagyobb kereskedelmi csatorna) és rádiók műsorainak gyűjtése, tárolása, feltárása és visszakereshetővé tétele. Ezekon, az úgynevezett kötelempéldányokon kívül más szolgáltatóktól is elfogad bármilyen audiovizuális tartalmat. A műsorszámok csak a NAVA-pontok intézményeiben elhelyezett számítógépeken tekinthetők meg. A NAVA-pontok listája megtekinthető a NAVA honlapján (<http://nava.hu/index.php>). Ezen kívül különgyűjteménnyel is rendelkezik, mely tartalmazza Színház- és Filmművészeti Egyetem régi vizsgaanyagait, Mediawave fesztiválfilmjeit, Mindentudás Egyetem előadásait, a Magyar Nemzeti Filmarchívum 100 digitalizált magyar játékfilmjét és a 30-as, 40-es évek Magyar Világhíradóit.

- MICHAEL+

Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe célja, az Európai digitális gyűjtemények elérhetővé tétele. Az Európai Kulturális Örökség program szolgáltatásaként

---

²⁶ Kelen Károly: Rend lesz a világhálón: Az OSZK gyűjt, a Neumann - ház közvetít In: Népszabadság, 2006. okt. 31. 13. p

jött létre. 16 európai ország számára érhető el. Szorosan összekapcsolódik a Michael programmal. A gyűjtemény elsősorban az oktatási és kutatási célokat szolgálja. Elérhetősége: <http://www.michael-culture.org/>

- A KÖZADATKERESŐ

Használatával bárki hozzáférhet a közzétételre kötelezett szervek közzétett adataira utaló hivatkozásokhoz. Az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény rögzíti, hogy mindenkinek joga van a közérdekű adatokat megismerni és azokat terjeszteni. Ezért az informatikáért felelős miniszter létrehozta a közérdekű adatok jegyzékét. A feladattal a Neumann Kht.-t bízta meg.

- A VIDEOACTIVE

A program 2006-ban indult 12 ország közös együttműködésével. A európai nemzeti audiovizuális archívumokat teszi könnyen visszakereshetővé.

- EUROPEANA

Az együttműködésnek közel 150 résztvevője van, többek között az amszterdami Rijksmuseum, a Brit Nemzeti Könyvtár és a párizsi Louvre, az Országos Széchényi Könyvtár és a Neumann-ház is. A virtuális könyvtár kísérleti honlapjának internetes elérhetősége a következő: <http://www.europeana.eu/portal/index.html>. Ez a honlap 2008. november 20-án indult. Az ötlet az Európai Bizottság és az Európai Unió tagállamai közös kezdeményezésére jött létre 2005-ben. A cél az volt, hogy az információs források könnyebben elérhetőek legyenek. 26 különböző nyelven érhető el. Közel 6 millió digitális dokumentumhoz biztosít elérhetőséget, melyek között egyaránt vannak képek (festmények, rajzok, térképek, stb.), szövegek, könyvek, időszaki kiadványok, hanganyagok, videók, filmek, stb. Kitűzött célja, hogy együttműködést hozzon létre és tartson fenn az európai könyvtárak között, továbbá, hogy a könyvtárak hozzáférést teremtsenek az erőforrásokhoz. Mindezt teszik azért, hogy kezelni tudják az elektronikus dokumentumokat. Feladatául vállalta, hogy olyan szolgáltatásokat fejleszt ki, amelyekben a könyvtárak értéknövelt információt tudnak szolgáltatni.

7. ábra: Az Europeanana nyitólapja

- IM3i

Immersive Multimedia Interfaces (Élethű Multimédiás Interfészek) célja, egy olyan rendszer kiépítése volt, melyben a médiaszektorban tevékenykedők egyéni igényeiket kielégítve tudnak keresni és megjeleníteni. Tehát fő szempontjuk a rugalmasság és a testreszabhatóság volt. A program 2010 végén fejeződik be. A honlap címe: <http://www.im3i.eu/>.

3.1.2. Lezárult projektek

- Bibliotheca Hungarica Internetiana

A Neumann – ház különleges szolgáltatásai közzé tartozik a Bibliotheca Hungarica Internetiana (a továbbiakban BHI). Ez úgynevezett magyar "Szövegtár", mely a hazai klasszikus irodalom jelentős, nagy alakjainak alkotásait, valamint szakirodalmi munkákat tartalmaz. Összesen 19 kötet kritikai kiadást olvashatunk. Továbbá 42 kötet regényt, drámát stb. Ezek az úgynevezett népszerű kiadások. S talán a legkedveltebb szolgáltatás mindközül a magyar klasszikusok gyűjteményei. Ebben összesen 37 költőtől találunk költeményeket. Mindemellert a szolgáltatások között megtaláljuk Széchenyi István,

Kossuth Lajos műveit, kortársaink alkotásait - például Bossányi Katalinét. Jelentős a „Gondolkodók magyarok” című teljes sorozat. Előkészületben van Katona József Bánk bán című alkotása, Vörösmarty Mihály Levelezései, Széchenyi István Világ című írása. Az 1998-tól 2006-ig elkészült mintegy 400 kötetet 2007-ben az Országos Széchenyi Könyvtárnak adták a projektet, ahol a Magyar Elektronikus Könyvtár állományába építették be a műveket.

- DIA

A Digitális Irodalmi Akadémia (DIA) 1998-ban alakult Magyar Irodalom Háza (jelenleg Petőfi Irodalmi Múzeum) néven. 2000-ben került ideiglenesen a Neumann Kht.-hoz. 2007-ben felújították és visszakerült a Petőfi Irodalmi Múzeum honlapjára. Célja, hogy bárki számára elérhetővé és megismerhetővé váljon a magyar irodalom, a nemzeti értékű kortárs szépirodalom. A művek elérhetőségén túl célja az is, hogy a műveket és alkotójukat is megismertessék az olvasókkal. A szerzők életrajzát, pályaképét is megtaláljuk. Jelenleg itt érjük el: <http://www.irodalmiakademia.hu/>

- JELES NAPOK

Jeles napok címen indított szolgáltatás egyfajta multimédiás oktatási segédanyag, ahol különböző ünnepekről - nemzeti ünnepekről, egyházi ünnepekről, világnapokról, nemzetközi napokról - találunk információkat. Itt tájékozódhatunk az adott eseményről, emellett számos irodalmi alkotást, képzőművészeti alkotások képeit láthatjuk. Például április 2. a meseírás napja, a gyermekkönyvek nemzetközi napja, és egyben az egyik legnagyobb és legismertebb meseíró, Andersen születésnapja. Itt olvashatjuk, hogy a gyermekkönyvek nemzetközi napját már 1967 óta tartják világszerte, valamint számos meseíró művet is megtaláljuk. Ma már több mint 1575 eseményről informálódhatunk itt. A projekt 2007-ben átkerült az OSZK-hoz.

- WEBKAT

A WebKat.hu katalógus segítségével az Interneten található - a magyar kulturális örökség körébe tartozó - dokumentumokat, lehet könnyen megkeresni. „Egyedülálló

vállalkozás az egész közép-kelet-európai térségben.”²⁷ Különböző szempontok szerint kereshetünk benne. Kereshetünk téma szerint, kulcsszavak szerint, akár böngészhetünk is, de kereshetünk dokumentum webes címe szerint is. 2006-ban az adatok átkerültek az NDA²⁸-ba. Az projekt fejlesztése leállt.

- Olvasni jó!

Olvasni jó! címet viseli a főleg gyerekeknek szóló katalógus. Az érdeklődők itt különböző meséket, népmeséket, mondókákat, népdalokat és verseket olvashatnak. Emellett a mondókákról, népdalokról, versekről hanganyagokat is találunk. A gyerekek diafilmet is nézhetnek a mesékről, többek között láthatják A kis kakas gyémánt félkrajcárja, A molnár, a fia, meg a szamár című meséket is. Arany László meséiről pedig már videókat láthatnak. Mesés Európa címszó alatt pedig 22 különböző európai ország meséjét olvashatják el az érdeklődők. A weblapról elérhető a gyerekirodalmi adatbázis, ahol életkor szerint csoportosítva találjuk a műveket, de műfaj szerint is besorolták a dokumentumokat, és kereshetünk szerzőre, címre. Az adatbázis elérhető a <http://www.ki.oszk.hu/gyerekirodalom/index.php> címen. Az Olvasni jó! szolgáltatás között webes felületű betűkirakóval és rejtvényel is találkozunk. Honlap címe: <http://www.olvasnijo.hu/olvasni.php3>

- Virtuális Diafilm

Virtuális Diafilm - Történelmi Múzeum az 1920 óta megjelenő diafilmeket gyűjti egybe. Ez az egyetlen ilyen teljességre törekvő hazai gyűjteményünk. Több mint 2800 diafilm és – sorozat található itt. Emellett külföldi diafilmeket, diasorozatokat is találunk. A szövegek száma pedig meghaladja a 870-et. 2007 óta a Nyílt Társadalmi Alapítvány segíti a projekt fejlesztését. Megtekinthető a <http://www.diafilmmuzeum.hu> címen.

---

²⁷ Tószegi Zsuzsanna: A hazai digitális könyvtárak szerepe a kulturális örökség digitalizálásában és hozzáférhetővé tételében In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 49.évf. 2002. 4. sz. 143-148.p

²⁸ Nemzeti Digitális Adattár

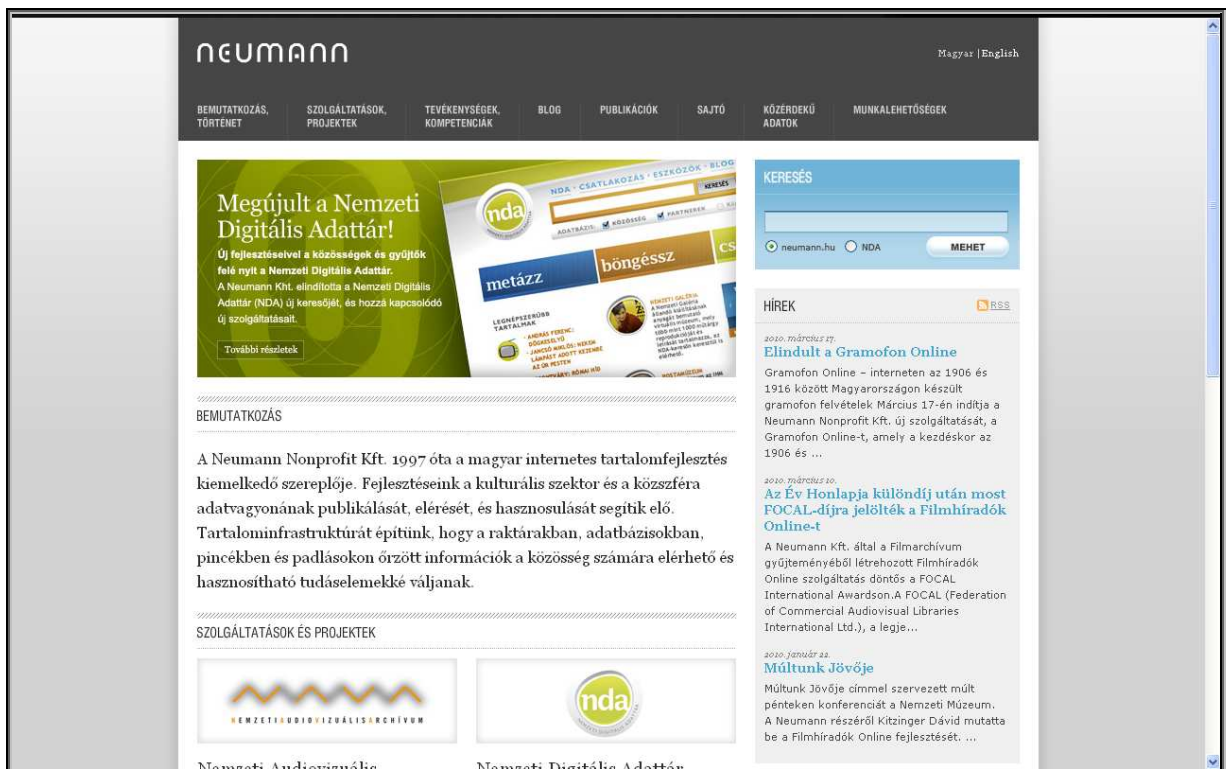
- Képek a magyar irodalomból

A szolgáltatás irodalomtörténeti kép és diafilm gyűjtemény. Az oldalon böngészhetünk a költők életrajzaiban, klasszikus irodalmi művekben. A honlapon látható filmek 1952 és 1985 között készültek. Ebben a gyűjteményben található állományok szabadon letölthetőek, de csak oktatási célokra, nem-kereskedelmi jellegű felhasználásra.

- Balassi Bálint virtuális kiállítás

A kiállítás a költő születésének 450. évfordulójának alkalmából jött létre 2004-ben. Itt megtalálható Balassi Bálint verseinek elektronikus változata, illetve különböző hanganyagok. Oktatási célokat szolgál. Jelenlegi gazdája az OSZK.

A Neumann-ház honlapja a következő címen tekinthető meg: <http://www.neumann-haz.hu>.

8. ábra: A Neumann-ház honlapjának nyitó oldala

III. Külföldi digitális könyvtárak

A digitális könyvtárak nemcsak hazánkban, de természetesen a Föld többi országában – így az Amerikai Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában, Kanadában, Japánban, Németországban, stb. – is egyre elterjedtebbé válik, és a felhasználók körében egyre nagyobb népszerűségnek örvend.

1. Az Amerikai Egyesült Államok

A Library of Congress az Amerikai Egyesült Államok nemzeti könyvtára és a kongresszus könyvtára is, melynek alapítója Thomas Jefferson volt. A több mint 200 éves intézmény a világ legnagyobb könyvtáraként van számon tartva. A gyűjtemény közel 142 millió dokumentumot tartalmaz, 62 millió kéziratot, több mint 4 millió térképet, több millió fotót, zenét, mozgóképet, időszaki kiadványt. Mindemellett 5600 ősnymtatványt (1500 előtti művek) is őriznek az intézményben. A gyűjtemény körülbelül 470 különböző nyelven megjelent különböző művekből tevődik össze. A dokumentumok nagy része angolul íródott, de számos kínai, orosz, japán, koreai, lengyel, spanyol stb. írást találunk.²⁹ Magyar vonatkozású tételek száma körülbelül 130.000-re tehető. Ezek között találunk közel 3000 időszaki kiadványt is. A fejlődés és gyűjtés tovább folytatódik. Naponta több mint 30.000 mű érkezik be, melyek közül körülbelül 7000 tétel válik a gyűjtemény állandó részévé. A Könyvtár kezdetben csak a nehezen elérhető, ritka anyagok digitalizált változatát tette elérhetővé az Internet segítségével, s attól kezdve gyarapszik. Eddig állományuknak körülbelül 1%-át digitalizálták

1.1. A Kongresszusi Könyvtár Nemzeti Digitális Könyvtár Történeti Gyűjteménye programja

A projekt ma az American Memory, azaz Amerika emlékezete nevet viseli. Ez a történeti gyűjtemény körülbelül 7 millió tételből áll. Ezek mindegyik Amerika történelméről és kultúrájáról szóló digitális dokumentumok. Előzményének tekintik az

---

²⁹Cole, Y John: Jefferson's Legacy: The Brief History of the Library of Congress
<http://www.loc.gov/loc/legacy/toc.html>

1982 és 1987 között Optikai Lemez programot. A történeti gyűjteményt a <http://memory.loc.gov/ammem/index.html> lapon érhetjük el. A honlapon kereshetünk kulcsszavasan, vagy tematikusan is. Továbbá a nyitóoldalon mindig láthatjuk az adott nap történelmi-, kulturális-, illetve sporteseményét is.

1.2. America's library

Az oldal főként fiatalok részére készült. De bármely korosztály talál a maga számára érdekes történeteket úgy a történelemből, mint a zenéről, vagy sportról. Amerika Könyvtárának célja, hogy szórakoztatva tanítson. Az oldal segítségével megtudhatjuk azt is, hogy mi történt egy adott napon, vagy épp felfedezhetjük az amerikai államok egyikét. De akár képeplapot is küldhetünk – természetesen elektronikus változatban. A See, Hear and Sing menüpontban pedig Amerika történetéhez kapcsolódó filmeket nézhetünk meg és amerikai dalokat hallgathatunk meg.³⁰

9. ábra: America's Library nyitólapja

³⁰Billington, H. James: America's Story: <http://www.americaslibrary.gov/about/welcome.html>

1.3. Exhibitions

Ez a szolgáltatás a kiállítások gazdag választékát nyújtja. Informálódhatunk az aktuális kiállításokról, vagy kereshetünk köztük betűrend szerint. Jelenleg, 2010. február 24. – május 08. között a Hangok Afganisztánból kiállítást tekinthetjük meg. Az utazó kiállításokról pedig megtekinthetjük, hogy mikor, hol, milyen kiállítás lesz. Például: Abraham Lincoln kétszáz éves évfordulójára rendezett kiállítást 2010. február 12. és április 11. között Indiana államban, Indianapolis Múzeumában tekinthetjük. Keresésünket eseménynaptár is segíti.

1.4. Thomas

A Thomas 1995 januárjában indult. Az adatbázis kongresszusi törvényjavaslatokat, törvényeket tartalmaz. Jogszabályok között böngészhetünk.

1.5. Veterans History Project

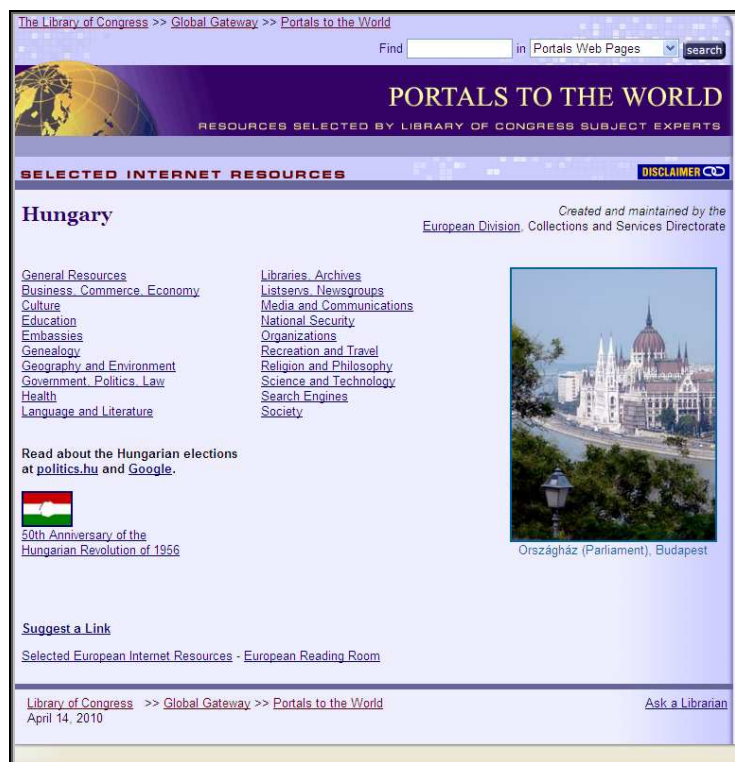
A Veteránok története projektet az Amerikai Folklife Központ gyűjti, őrzi és teszi hozzáférhetővé. Célja, hogy a jövő generációi jobban megértsék a történelmet, ezért tették elérhetővé az amerikai háborús veteránok személyes beszámolóit. A szolgáltatást 2000-ben írta alá William Jefferson Clinton elnök.

10. ábra: Veterán történetek honlap nyitófelülete

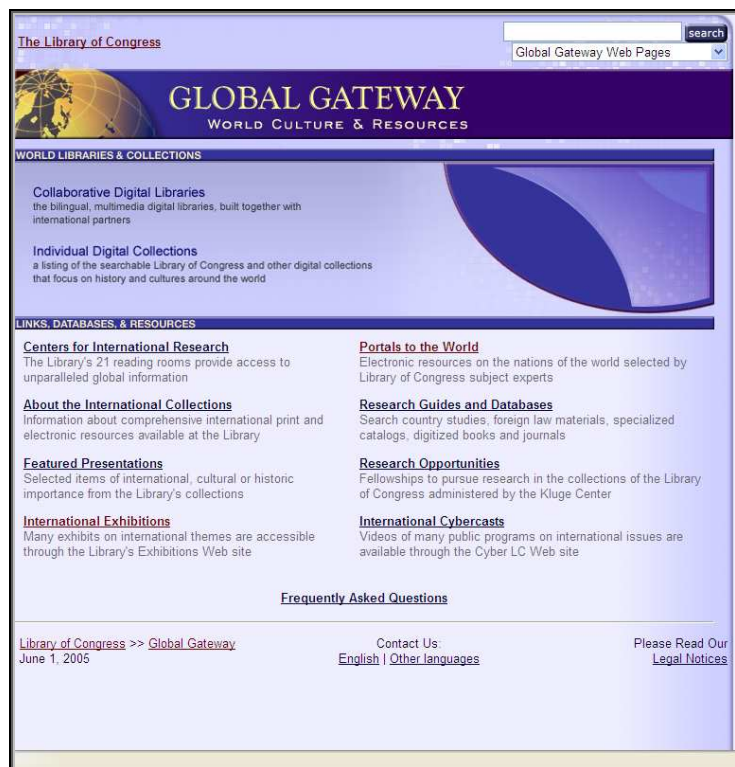
1.6. Global Gateway

A gyűjtemény a világ szinte minden tájáról ad információt 8 téma köré csoportosítva. Ilyen például a Nemzetközi Gyűjtemények, Nemzetközi kiállítások, Kutatási útmutatók és adatbázisok, Ország portálok. Ez utóbbi az egyes nemzetekről szolgál információval, linkek segítségével. Magyarországot a következőképpen írja le:

11. ábra: Ország portálok/Magyarország

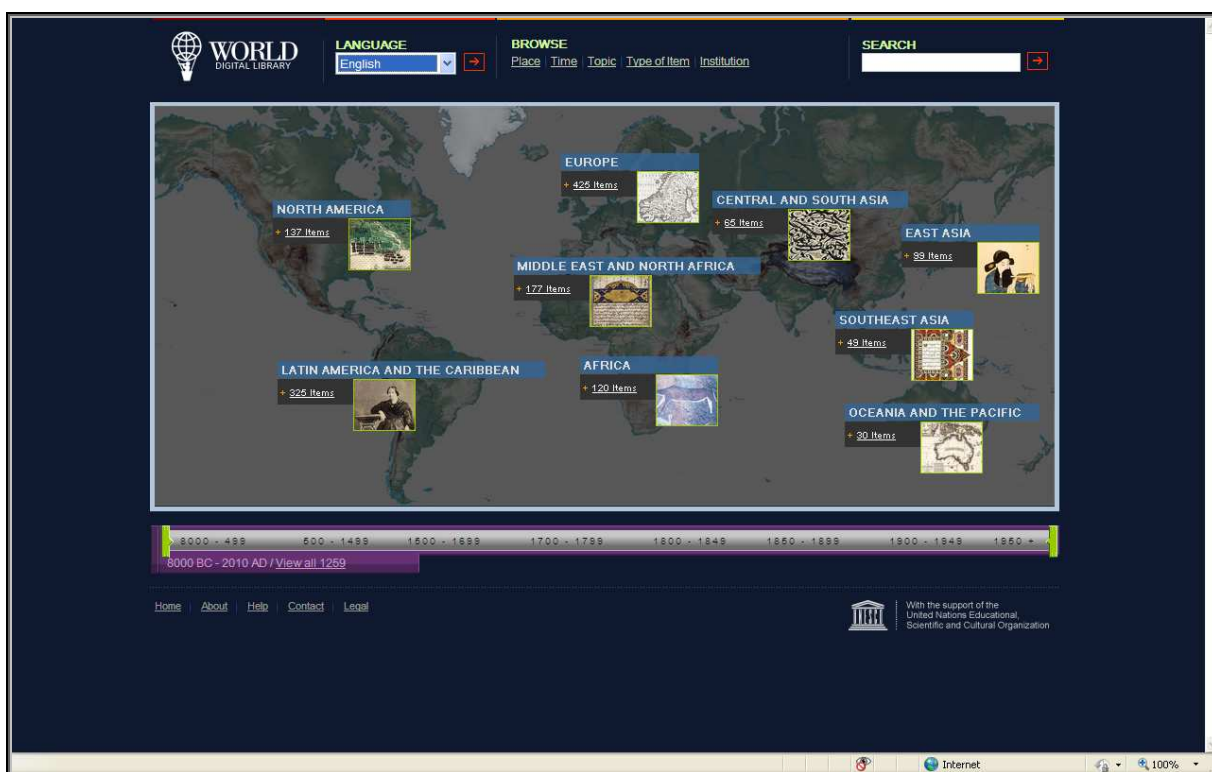
A Kapu a Világra projekt honlapja közvetlenül elérhető a <http://international.loc.gov> címen.

12. ábra: Global Gateway honlapja

1.7. World Digital Library (WDL)

A projekt egyetlen honlapon egyesíti a ritka és egyedi dokumentumokat – könyveket, folyóiratokat, kéziratokat, térképeket, metszeteket, filmeket, hangfelvételeket. Az oldal célja az általános felhasználók, diákok, tanárok és tudósok egyaránt hozzáférjenek az információkhoz. Arab, kínai, portugál, angol, francia, orosz és spanyol nyelven érhető el az oldal. A keresett dokumentumokat pedig eredeti nyelven olvashatják a felhasználók. A Kongresszusi Könyvtár oldaláról hivatkozás (link) segítségével érhetjük el az oldalt. A projekt a <http://www.wdl.org/en/> oldalon, 7 nyelven érhető el. Téma, hely, idő és dokumentumtípus szerint is kereshetünk a weblapon.

13. ábra: A WDL weblapja

1.8. California Digital Library (CDL)

A projekt 1997-ben jött létre. Honlapja: <http://www.cdlib.org/>. A kaliforniai egyetemek támogatását tűzte ki fő céljául.³¹ Emellett fontosnak tartja, hogy segítse a tudósokat, kutatókat munkáikban, a diákokat a tanulásba.

³¹ California Digital Library: http://en.wikipedia.org/wiki/California_Digital_Library

Különgyűjteményei:

- Calisphere: Az oldalon közel 200 ezer olyan forrást találunk, mely Kalifornia történelmével, kultúrájával foglalkozik
- Local History Digital Resources Project (LHDRP): A helytörténeti program 2000-ben indult. Eddig 65 intézmény vett részt benne és 20000 tételt digitalizáltak.
- Online Archive of California (OAC): Az Archívum ingyenes, nyilvános hozzáférést biztosít elsődleges forrásokhoz, fényképekhez, kéziratokhoz stb.
- UC Shared Images: Az Osztott Képek projekt célja, hogy hozzáférhetővé tegye azokat a digitális képeket az oktatás és a kutatás számára, melyekre leginkább igény van.

14. ábra: A CDL weblapja

2. Egyesült Királyság

2.1. The British Library (BL)

A Brit Nemzeti Könyvtár létrehozását 1972-ben szavazták meg és 1973. július 1-től kezdte meg működését. Több intézmény adminisztratív összevonásával jött létre. Az intézmények között van a British Museum könyvtár szervezeti egységei, az Országos Központi Könyvtár, a Brit Nemzeti Bibliogáfia ('74-től), valamint Tudományos és Műszaki Információs Hivatal ('74-től), stb. Legsikeresebb könyvtári szolgáltatása az egyedülálló, szigorú könyvtárközi kölcsönzés lett, melyet a kutatási eredmények gyors közvetítésének köszönhetnek. A kor új kihívásai miatt a felhasználók egyre gyorsabban akarják elérni a számukra fontos információkat, ezért a BL fontos hangsúlyt helyez a dokumentumszolgáltatási műveletek korszerűsítésére.³² A könyvtár honlapjának címe: <http://www.bl.uk/>. 150 millió könyvből, 920 ezer folyóiratból és közel 3 millió hangfelvételből, stb.-ből áll az állomány. Mindez évente körülbelül 3 millió új tétellel egészül ki. A gyűjteményben megtaláljuk például a Magna Charta-t, Beatles kéziratokat stb. A honlap 1995-től érhető el. A könyvtár egy világszínvonalú kulturális és szellemi erőforrás.

2.2. British Library Images Online

Online Képek szolgáltatás páratlan és azonnali hozzáférést biztosít a világ számára. A képek között találhatunk illusztrációkat, rajzokat, festményeket és fényképeket egyaránt. Akár otthonról, saját szobánkból is megtekinthetjük Leonardo Da Vinci feljegyzéseit. Lehetőségünk van kulcsszó szerint keresni, vagy böngészhetünk a főoldalon (<http://www.imagesonline.bl.uk/>) felsorolt 15 kategória között. A kiválasztott képek reprodukcióit akár CD-ROM-ra rögzítve is postázzák számunkra – természetesen a szerzői jogok figyelembe vételével és a megfelelő díj ellenében. A képeket számos könyv – és lapkiadó, műsorszolgáltató, reklám – és design ügynökség is használja. Az oldalon saját

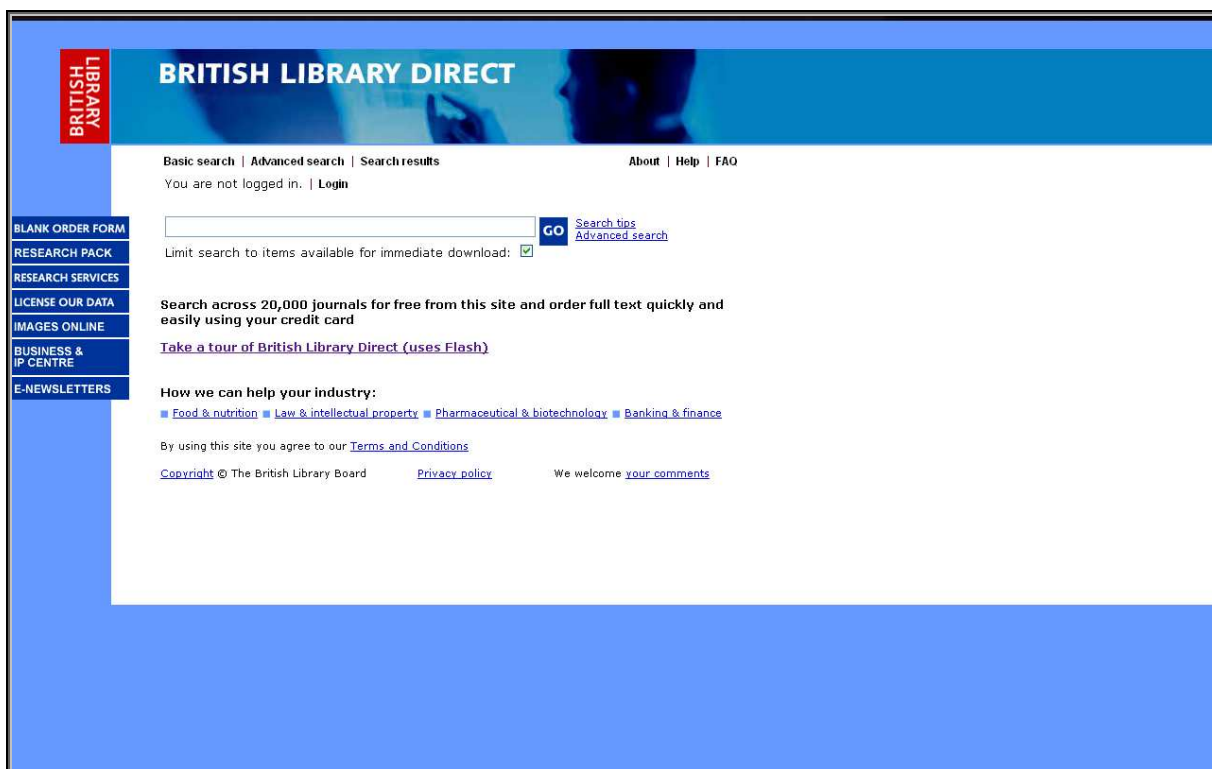
---

³² Vizsócsek Eszter: A British Library gyökerei, fejlődése és jövője In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53.évf. 2006. 6. sz. 300-302.p.

fiókot hozhatunk létre, melybe elmenthetjük kereséseinket. Az eseménynaptárban megtalálhatjuk egy adott nap eseményéhez, történelmi évfordulóhoz kapcsolódó képeket.

2.3. British Library Direct

A BL Direct oldalán körülbelül 20.000 folyóirat között kereshetünk. A teljes szöveget a kiválasztott formátumban, felhasználó számára megfelelő időben, szerzői jogdíj és szállítási díj megfizetése mellett küldik el. Az weblap a <http://direct.bl.uk/bld/Home.do> internetes oldalon található.

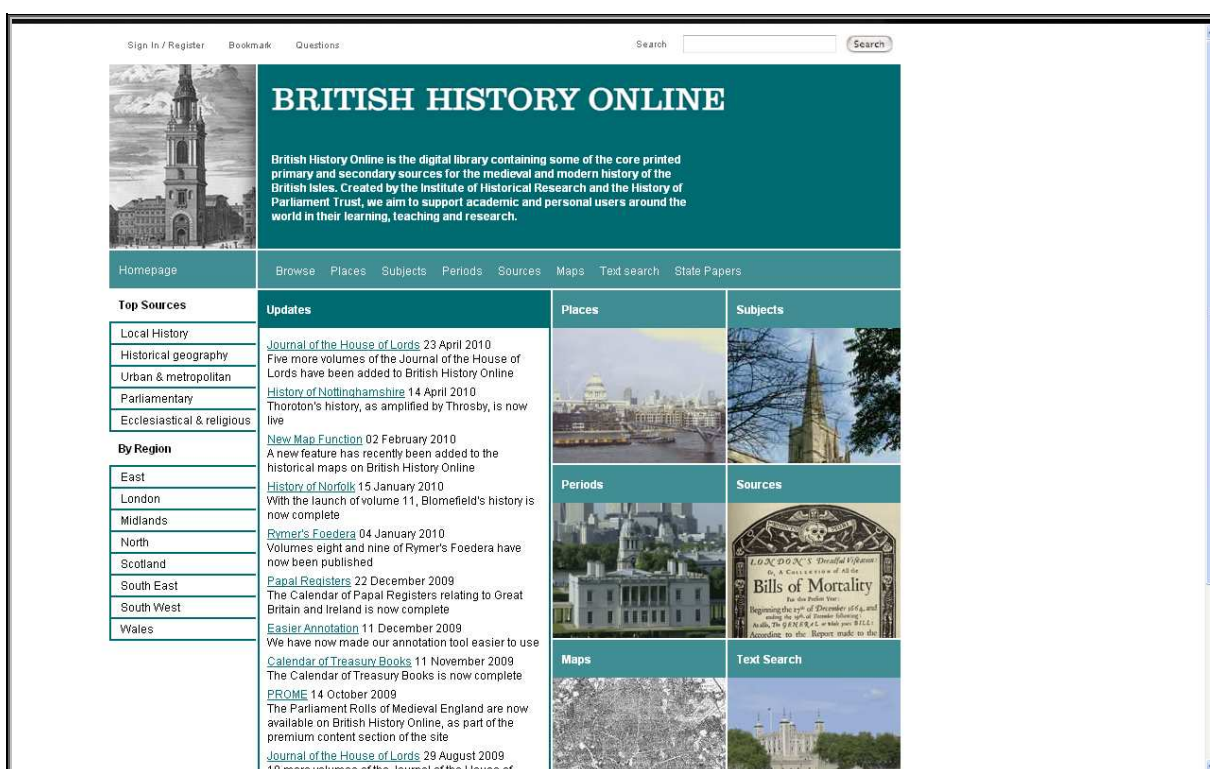

15. ábra: A BL Direct nyitó oldala

2.4. British History Online

Ez a digitális könyvtár a Brit-szigetek középkori és kora újkori törtéelmének alapvető elsődleges és másodlagos nyomtatott forrásainak digitalizált változatait tartalmazza. Az Institute of Historical Research és a History of Parliament Trust hozták létre. Céljuk, hogy támogassák a tudományos és egyéni kutatásokat, az oktatást és a

tanulást. Az oldal megtekinthető a <http://www.british-history.ac.uk> internetes címen. Az oldalon kereshetünk régiók alapján, böngészhetünk a témák között, kereshetünk térkép segítségével is. De források alapján és időszakok kiválasztásával is megtalálhatjuk a keresett dokumentumot. A legfrissebb tételek pedig a főoldalról közvetlenül elérhetjük. A regisztrált felhasználók pedig prémium tartalmakat is elérhetnek. A regisztráció ingyenes. A regisztrált személyek akár kérdezhetnek is, melyre a többi felhasználó adhat választ.

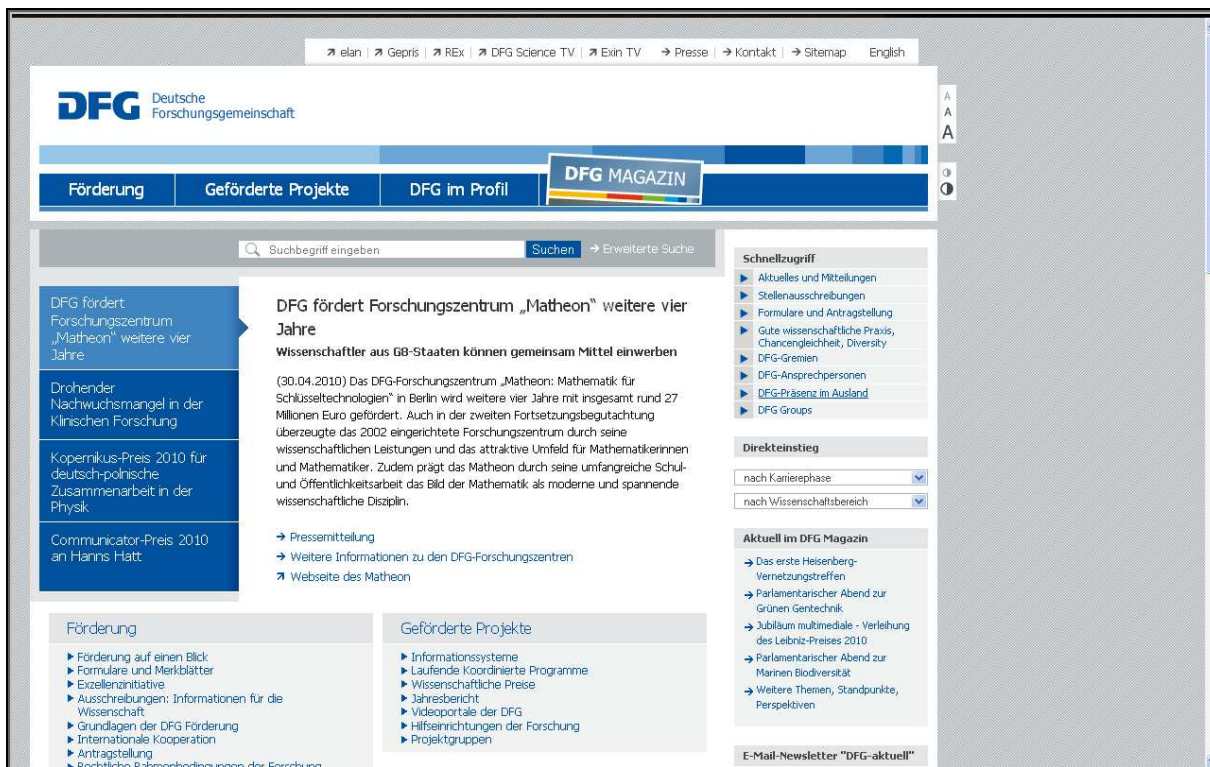
16. ábra: A Brit Történelem Online weblapja

3. Németország

3.1. Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG)

A Német Kutatási Alapítvány (DFG) „digitalizálási programjának fő célja a kutatás információs apparátusának a fejlesztése. Ennek megfelelően először nem a könyvtárban található muzeális értékű művek digitalizálására került sor. Az az anyag kapta a legfőbb

prioritást, amelyre legnagyobb szüksége van a kutatásnak.”³³ Elődje a Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft volt. Különös figyelmet szentel a fiatal kutatóknak és az esélyegyenlőségnek. A DFG program 1996-ra már 24 projektet indított.

17. ábra: DFG honlapja (<http://www.dfg.de/index.jsp>)

Ezek közül néhány projekt:

- Global Info projekt

A német digitális könyvtárakról szóló projekt 1998-ban indult. A tudományos és műszaki elektronikus és multimédia információs rendszerek fejlesztésével foglalkozik.

- Subito projekt

A német könyvtárak közös kezdeményezésére, a szövetségi kormányzat támogatásával jött létre. Ez egy elektronikus dokumentumszállítási program, mely 1997-ben indult.

³³ Elmar Mittler: Digitalizálás Németországban: a német könyvtárak közös vállalkozása In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 46.évf. 1999. 3. sz. 106-109.p

3.2. Deutsche Nationalbibliothek

E nemzeti könyvtár viszonylag későn, 1990-ben jött létre a frankfurti és a lipcsei könyvtárak egyesülésével. Mai nevét 2006 óta viseli, korábban Die Deutsch Bibliothek nevet viselte. 2006 óta törvény írja elő az online kiadványok gyűjtését is.

- 2009 decemberében kísérleti projektet indítottak E-Paper néven, mely a nyomtatott napilapok digitális kiadásait gyűjti. Ezek a digitális változatok általában az adott időszaki kiadványok honlapjairól érhetőek el.
- Az online egyetemi kiadványokat 1998 júliusától gyűjti. 2003-ben merült fel ezeknek a kiadásoknak a kereshetővé tétele. Ezt – a főként disszertációkból, és szakdolgozatokból, valamint térképekből álló – gyűjteményt a DissOnline portálján érhetjük el. A <http://www.dissonline.de/> oldalon elérhető adatbázisban teljes szövegű keresést is végezhetünk.
- A zenék, kották, hangfelvételek gyűjtésére szakosodott Deutsches Musikarchiv, azaz a Német Zenei Archívum, mely 1970 óta volt a frankfurti könyvtár része.
- A VifaMusik a zenetudomány virtuális könyvtára. A projektet a Német Kutatási Alapítvány és a Bajor Állami Könyvtár támogatja. A digitalizált művek között megtalálhatjuk Liszt Ferenc vagy Ludwig van Beethoven nyomtatott 'zenéit'.
- Az Exilsammlungen a Német Nemzeti Könyvtár különgyűjteménye. A nyomtatott és nem nyomtatott anyagot egyaránt gyűjti és feldolgozza, mely 1933 és 1945 között jött létre.

3.3. Deutsche Digitale Bibliothek

A berlini kormány 2009 decemberében döntött a Német Digitális Könyvtár (DDB) felállításáról. A tervek szerint 2011-re meg is valósul a projekt. A könyvtár létrehozásához szükséges anyagi forrást a szövetségi kormány és a tartományok közösen vállalják.³⁴

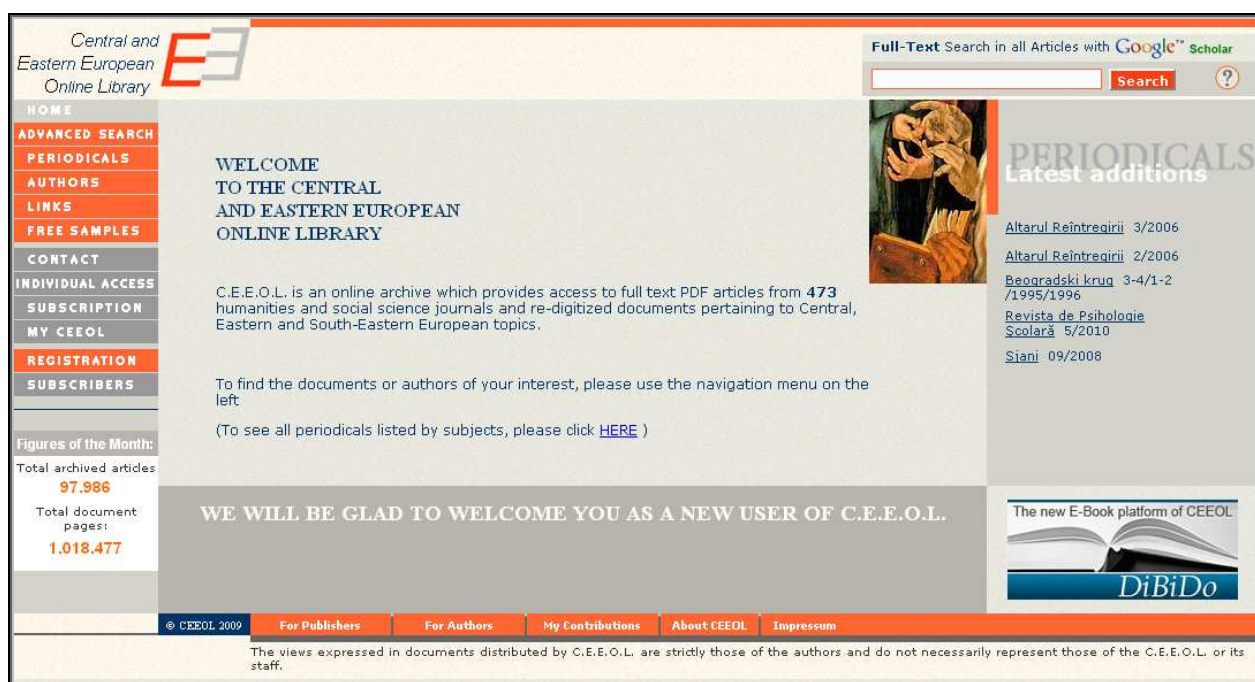
---

³⁴ Német Digitális Könyvtár: <http://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/index.htm>

IV. Világméretű kezdeményezések

1. CEEOL: Közép és Kelet Európai Online Könyvtár

Az archívum teljes szövegű digitalizált dokumentumokhoz biztosít hozzáférést. Ezek a kiadványok közép -, kelet-, és dél-kelet európai témákról szólnak. A könyvtár webes elérhetősége: <http://www.ceeol.com/index.aspx>

18. ábra: A CEEOL internetes portál

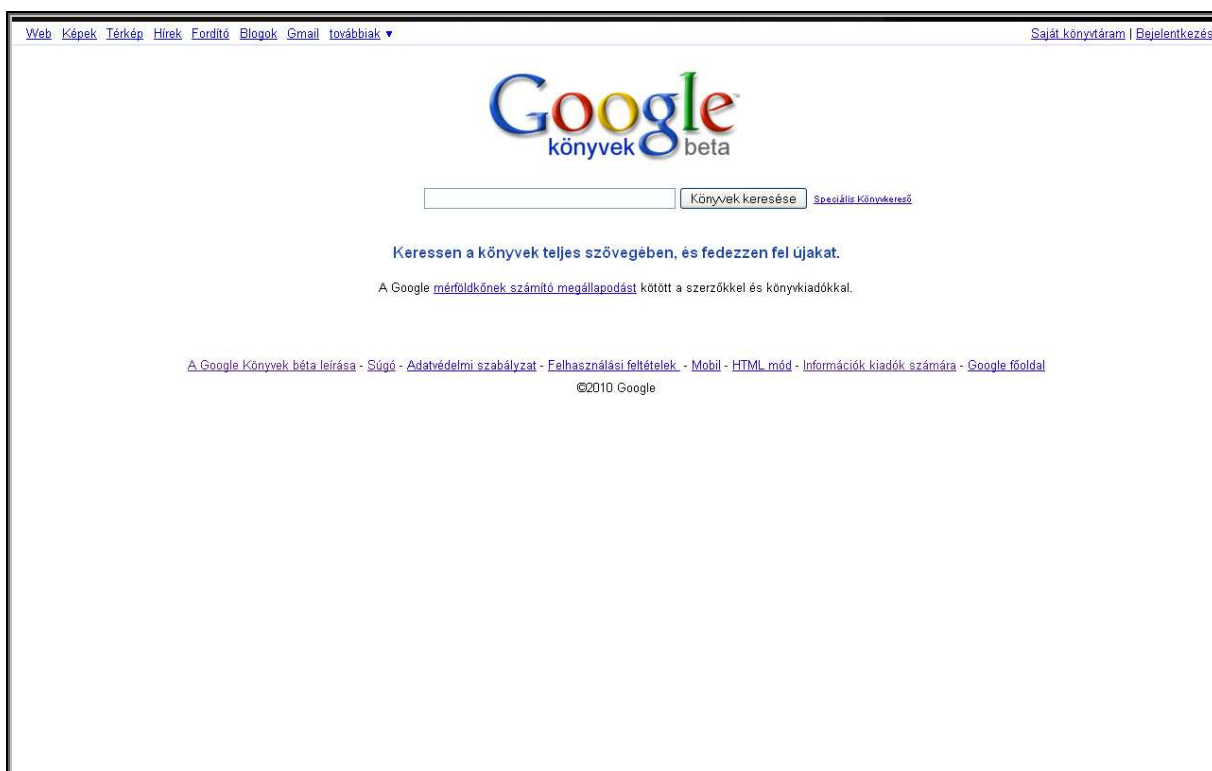
2. The European Library

Az Európai Könyvtár 48 „európai nemzeti könyvtár állományához nyújt hozzáférést.”³⁵ Mai portálja 2005-ben indult. Az oldal (<http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/hu/index.html>) 35 különböző nyelven érhető el. A gyűjtemény tartalmaz hagyományos papír alapú és digitális kiadásokat is. A gyűjteményben böngészhetünk ország szerint, kulcsszavasan és tárgyszavasan is, de a dokumentumtípust is kiválaszthatjuk. Az Európai Digitális Könyvtárat = Europeana-t 2008 novemberében indította el.

³⁵ Európai Könyvtár: http://hu.wikipedia.org/wiki/Eur%C3%B3pai_K%C3%B6nyvt%C3%A1r

3. Google Books

A 2005-ben indult – bár az ötlet már 2004-ben megszületett - projekt célja a felhasználók korszerű segítése a szerzői jogokra való tekintettel. Ez a könyvkereső teljesen úgy működik, mint egy internetes kereső oldal. Ha a keresett mű nem áll szerzői jogvédelem alatt, akkor az egész tartalma megtekinthető és akár le is tölthető. Több neves könyvtár is csatlakozott a projekthez, mint például a Columbia Egyetem, Bajor Állami Könyvtár, Harvard Egyetem, New York-i Közkönyvtár, stb. Web: <http://books.google.com/>. Az oldal segítségével mintegy 7 millió könyv teljes szövegét olvashatjuk el. Célja, hogy mindenki számára elérhető legyen a világ kiadványai.

19. ábra: A Google Books kereső felülete

4. Korábban említett, országokat átölelő programok:

2.5.	Europeana	21
2.1.	MICHAEL+	20
2.2.	Videoactive	21
2.3.	World Digital Library	31

V. Összegzés – Mit hoz a jövő?

Az élethosszig való tanulás hátterét ma már egyre inkább az Interneten található adatbázisok adják.

A digitális könyvtárak megvalósulása ma már „elfogadott fejlesztési cél.” A digitális könyvtárak megoldást jelenthetnek a magas előfizetési díjakra és a gyorsabb, egyszerűbb hozzáféréshez. Az olvasóknak is egyre nagyobb elvárásaik vannak ezzel a könyvtári formával szemben.³⁶

A digitális könyvtár nem elektronikus megismétlése a hagyományosnak. A gyűjtemények hipertext, illetve –média feldolgozásának a lehetősége, mint értéknövelt szolgáltatás.

Ma még lehetetlen pontosan megmondani, hogy milyen lesz a jövő könyvtára. De úgy gondolom, hogy a digitális könyvtárak nem fogják felváltani a hagyományos könyvtárakat, az elektronikus dokumentumok mellett a könyvtárak meg fogják őrizni a papíralapú állományukat is.

Az Internet pedig biztosan nem fogja pótolni a könyvtárakat, hiszen nincs meg rajta minden, tartalma gyorsan változik, és nincs minőség-ellenőrzés sem.

„A kulturális örökséghez tartozó javak múltunk és jelenünk megismerésének pótolhatatlan forrásai, a nemzeti és az egyetemes kulturális örökség egészének elválaszthatatlan összetevői, szellemi birtokbavételük minden ember alapvető joga. ... Az információs társadalom és a demokratikus jogállam működésének alapfeltétele a könyvtári rendszer, amelyen keresztül az információk szabadon, bárki számára hozzáférhetők. A könyvtári ellátás fenntartása és fejlesztése az állampolgárok és a társadalom egésze szempontjából szükséges.”

(1997. évi CXL. törvény)

---

³⁶ BAKER, David: Digital library futures: a UK HE and FE perspective In: Interlend. Doc. Supply. 34. vol. 2006. 1. no. 4-8.p

VI. Irodalom

Nyomtatott irodalom

- BAKER, David: Digital library futures: a UK HE and FE perspective In: Interlend. Doc. Supply. 34. vol. 2006. 1. no. 4-8.p
- Balla Ildikó: Hagyományos és elektronikus periodikumok elfogadottsága - egy könyvtáros szemével. In: Könyv és könyvtár, 27. évf. 2005. 423-438. p.
- Bíró Szabolcs: Az OSZK digitális könyvtára (OSZKDK). In: Mercurius, 6. évf. 2008. 42-43. p.
- Buckland, M.: A könyvtári szolgáltatások újratervezése. Budapest: OSZK, 1998. 52. p.
- Elmar Mittler: Digitalizálás Németországban: a német könyvtárak közös vállalkozása In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 46.évf. 1999. 3. sz. 106-109.p
- Golden Dániel, Tóth Tünde, Turi László: Virtuális örökkévalóság: objektumok a digitális könyvtárban In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 45.évf. 1998. 8/9. sz. 299-314.p.
- Kelen Károly: Rend lesz a világhálón: Az OSZK gyűjt, a Neumann - ház közvetít In: Népszabadság, 2006. okt. 31. 13.p
- Koltay Tibor - Horváth Péter: Digitális könyvtárak a világban. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 45.évf. 1998. 7. sz. 255-264.p.
- Koltay Tibor - Ördögné Kovács Mónika: Digitális könyvtári témák a könyvtáros képzésben: a képzés Jászberényben és Szombathelyen. In: Könyvtári Figyelő, 52. évf. 2006. 4. sz. 485-496. p.
- Rockenbauer Zoltán: Az Országos Széchényi Könyvtár alapító okirata. In: Kulturális közlöny, 2000. 18. sz. 698-699. p.
- Tószegi Zsuzsanna: A hazai digitális könyvtárak szerepe a kulturális örökség digitalizálásában és hozzáférhetővé tételében. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 49.évf. 2002. 4. sz. 143-148.p.
- Tóth Péter Benjámin: A digitális könyvtár és a szerzői jog. In: Tudományos és Műszaki tájékoztatás, 2002. 49.évf. 6/7. sz. 248-259.p.
- Viszocsek Eszter: A British Library gyökerei, fejlődése és jövője In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53.évf. 2006. 6. sz. 300-302.p.

Elektronikus irodalom

Az alábbi hiperhivatkozások 2010. április 25.-én még elő weboldalra mutatnak.

- Billington, H. James: America's Story:
<http://www.americaslibrary.gov/about/welcome.html>
- Cole, Y. John: Jefferson's Legacy: The Brief History of the Library of Congress:
<http://www.loc.gov/loc/legacy/toc.html>
- Csapodi Csaba: A Corvina Könyvtár története: <http://www.corvina.oszk.hu>
- Drótos László (szerk): Elektronikus könyvtári értelmező szótár. 1997.
<http://mek.nif.hu/00000/00079/html/e.htm#electronic%20library>
- Milne, Ronald: The Google mass digitisation project at Oxford = LIBER Q. 16. vol. 2006. 3/4. no. 3 p. <http://webdoc.gwdg.de/edoc/aw/liber/lq-3-06/milne.pdf>
- Waters, D. J.: What are digital libraries? CLIR Issues, no. 4. July-August 1998.
<http://www.clir.org/pubs/issues/issues04.html>

- California Digital Library:
http://en.wikipedia.org/wiki/California_Digital_Library
- Elektronikus Információszolgáltatás: <http://eisz.om.hu/main.php?folderID=848>
- Európai Könyvtár:
http://hu.wikipedia.org/wiki/Eur%C3%B3pai_K%C3%B6nyvt%C3%A1r
- A MEK története: <http://mek.oszk.hu/html/tortenet.html>
- Német Digitális Könyvtár: <http://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/index.htm>
- Szerzői jogi törvény: <http://www.artisjus.hu/aszerzoijogrol/jogszabalyok.html>
- A virtuális könyvtár: <http://www.tankonyvtar.hu/konyvtartudomany/virtualis-elektronikus-080906-33>

VII. Ábrajegyzék

1. ábra: Internet-előfizetők száma (ezer főben)	6
2. ábra: A MEK honlapja	12
3. ábra: A LIBINFO nyitóoldala	13
4. ábra: Az EPA nyitólapja	14
5. ábra: A Bibliotheca Corvinana weblapja	15
6. ábra: Az EISZ honlapja.....	19
7. ábra: Az Europeana nyitólapja.....	22
8. ábra: A Neumann-ház honlapjának nyitó oldala.....	25
9. ábra: America's Library nyitólapja	27
10. ábra: Veterán történetek honlap nyitófelülete.....	29
11. ábra: Ország portálok/Magyarország.....	30
12. ábra: Global Gateway honlapja.....	30
13. ábra: A WDL weblapja	31
14. ábra: A CDL weblapja	32
15. ábra: A BL Direct nyitó oldala	34
16. ábra: A Brit Történelem Online weblapja.....	35
17. ábra: DFG honlapja.....	36
18. ábra: A CEEOL internetes portál.....	38
19. ábra: A Google Books kereső felülete	39